

Predatie van nesten van Zwarte Spechten door Boommarters - een onderbelicht fenomeen?

Boommarter, P't Waliën, Warnsveld, 2 juni 2011 (foto: Michiel Schaap). *Pine Marten*

Christian Brinkman, Bram Ubels & Maarten Vervoort

De landelijke populatie van de Zwarte Specht *Dryocopus martius* staat, gezien de achteruitgang van de laatste decennia, onder druk (Sovon 2018). De Brabantse Wal, een Natura 2000-gebied in het zuidwesten van Noord-Brabant, is aangewezen als Vogelrichtlijngebied met een instandhoudingsdoelstelling van 40 paren Zwarte Spechten (Programma-directie *Natura 2000* 2013). Ook hier laat de Zwarte Specht een afname zien en dreigt de instandhoudingsdoelstelling niet te worden gehaald (van den Bremer *et al.* 2016). Omdat de oorzaken van de achteruitgang onvoldoende bekend zijn, is in het voorjaar van 2017 in opdracht van de Provincie Noord-Brabant onderzoek gedaan naar de kwaliteit van het leefgebied voor de Zwarte Specht op de Brabantse Wal. Daarbij zijn Zwarte Spechten geteld, zijn systematisch nesten gezocht en is het habitat uitgebreid in kaart gebracht. Tijdens dit onderzoek zijn observaties gedaan die mogelijk een nieuw licht werpen op de achteruitgang van de Zwarte Specht; behalve een vermoedelijk verminderde kwaliteit van de foerageerhabitat door vergrassing (Provincie Noord-Bra-

bant 2015, Broekmeyer *et al.* 2012) zou ook een toegenomen predatiedruk een rol kunnen spelen.

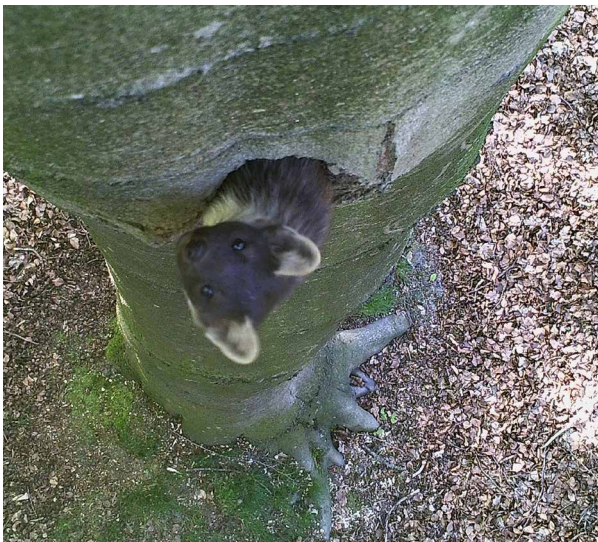
Het onderzoek werd uitgevoerd in een gebied van 1900 ha gelegen tussen Bergen op Zoom en Ossendrecht. Om onder meer de voederfrequentie te volgen zijn tijdens dit onderzoek bij drie van de vijf bezette nestholten van Zwarte Spechten cameravallen (Primos Proof Cam 03) geplaatst. De camera's werden aan het begin van de jongenfase op 2-4 m boven of onder de nestholte aan de nestboom geplaatst. Om er zeker van te zijn dat door de camera's geen verstoring optrad, is de reactie van de oudervogels direct na plaatsing vanaf een afstand geobserveerd. In alle gevallen bezochten de Zwarte Spechten binnen 20 minuten na plaatsing van de camera de nestholte. Vanwege de beperkte hoeveelheid geheugen zijn de camera's ingesteld om steeds één foto te maken met een pauze van drie seconden tussen elke foto. Na afloop van broedactiviteit zijn de beelden van de cameravallen bekeken.

In de ochtend van 12 mei 2017 werden de nesten beklommen om de nestjongen te ringen. Onder het tweede bezochte

Auteurs

Afbeelding 1. Afgebeten veren in bloedspoel. De drie linker veren zijn van het nest waarvan het vermoeden bestaat dat een Boommarter het plunderde. De rechter veer is van het nest waar de predatie met een cameraval is vastgesteld. *Feathers still in sheath, bitten off by a mammalian predator. The three feathers on the left are from the nest that was suspected of being predated by a Pine Marten. The single feather on the right was found underneath the nest where predation by Pine Marten was confirmed by the camera trap.*

Auteurs

Afbeelding 2. Boommarter vlak voor het roven van het eerste jong, kijkt enkele malen rond het nest voordat deze naar binnen gaat. *Pine Marten just before the predation of the first young, looking around before entering the nest cavity.*

Auteurs

Afbeelding 3. Boommarter neemt het tweede jong uit de nestholte. *Pine Marten taking the second chick out of the nest cavity.*

Afbeelding 4. Mannetje Zwarte Specht bij het eerste bezoek nadat de Boommarter de jongen heeft geroofd. De opstaande kruinveren en alerte houding geven aan dat de vogel geagiteerd is. *Male Black Woodpecker at the first visit after the Pine Marten took the young. The raised crown feathers and alert position show that the bird is agitated.*

nest met cameraval lag een afgebeten pen in de bloedspool (afbeelding 1). Het nest bleek bij controle leeg terwijl de jongen rond de 20 dagen oud (geschat aan de hand van vleugellengte volgens Van Manen 1995) zouden zijn en pas over ongeveer 6 dagen zouden moeten uitvliegen. Aan de hand van de camerabeelden werd vastgesteld dat het nest de dag ervoor (11 mei) was geplunderd door een Boommarter *Martes martes* (afbeelding 2 en 3). Dit nest was extra bijzonder omdat het hier ging om een alleenstaand mannetje met een legsel van vijf eieren. Vier van deze eieren zijn uitgekomen; het vijfde ei is tussen de controles verdwenen en naar alle waarschijnlijkheid door de man verwijderd. Buiten de paring is tijdens de controles en op de camerabeelden (van 3 tot 12 mei) slechts éénmaal een vrouwtje aangetroffen. Dit houdt in dat het mannetje behalve het voeren van de jongen wellicht eveneens de incubatie voor eigen rekening nam.

Op de camerabeelden is te zien dat het mannetje na de derde voedselvlucht van de ochtend van 11 mei 2017 om 8:36 het nest verlaat. De eerste foto van de Boommarter wordt om 9:30 gemaakt, de laatste om 10:00. In dit half uur zijn 32 foto's gemaakt. Hierop is te zien dat de Boommarter in de eerste vijf minuten drie keer het nest in en uit gaat. Na zes minuten haalt hij een dood jong (vrouwtje) uit het nest en versleept dit naar elders. Tien minuten hierna (9:46) verschijnt de Boommarter weer en haalt binnen een minuut het volgende jong (geslacht onbekend) uit het nest. Ook dit jong wordt naar elders versleept. Na 12 minuten (9:59) volgt

een derde en laatste jong (geslacht onbekend). Omdat er tijdens het bezoek van de Boommarter slechts drie jongen zijn geroofd en er bij de controle geen jonge Zwarte specht is aangetroffen is deze naar alle waarschijnlijkheid tussen de controles doodgegaan en verwijderd door de man. Om 10:26 komt de man Zwarte Specht terug, duidelijk geagiteerd (afbeelding 4). Hij verdwijnt binnen twee minuten weer en keert pas een uur later (11:37) terug. Bij dit bezoek is te zien dat de man een nog in de bloedspool zittende veer uit het nest verwijderd. De man blijft daarna de nestholte bezoeken tot 13:14 om vervolgens de gehele middag weg te blijven en om 18:14 terug te keren. De laatste foto's van de man werden genomen om 18:20. De volgende dag (12 mei) verscheen de specht niet meer voor de camera.

Hoewel bekend is dat Boommarters nesten van Zwarte Spechten kunnen plunderen (Nillson *et al.* 1991, Zahner *et al.* 2017), is dit voor zover ons bekend de eerste keer dat zulke predatie is vastgelegd op beeld. Naast het hier gedocumenteerde geval werden bij één ander nest geen jongen meer aangetroffen, ruimschoots voor de uitgerekende uitvliegdatum. Wij vermoeden dat ook dit nest is gepreedeerd door een Boommarter omdat de omstandigheden rond dit nest vergelijkbaar waren met het nest waar wél een cameraval hing (identiek afgebeten veren en stadium van de jongen, afbeelding 1). Volgens Gorman (2011) zijn ook Eekhoorns *Sciurus vulgaris* in staat nestholten van Zwarte Spechten binnen te dringen maar gaat het in dat geval met name om het

roven van eieren. Als het inderdaad een Boommarter was, zou dat betekenen dat twee van de vijf gevonden nesten door een Boommarter zijn geroofd. Van de overige drie nesten waren er twee succesvol; van één nest kon het broedsucces niet met zekerheid worden bepaald.

De laatste tientallen jaren is de Boommarter in Nederland toegenomen (La Haye *et al.* 2017). Ook op de Brabantse Wal worden in toenemende mate Boommarters waargenomen en aangereden. In hoeverre de afnemende trend van de Zwarte Specht in Nederland valt toe te schrijven aan de toename van de Boommarter valt op basis hiervan niet te zeggen. De steekproef is klein zodat niet is uit te sluiten dat de beschreven gevallen incidenten betroffen. Toch lijkt het wel voor de hand te liggen dat de Boommarter op zijn minst lokaal een substantiële invloed kan hebben op het broedsucces van Zwarte Spechten, die immers nergens talrijk zijn (van Manen 2012). Met een nog altijd toenemende populatie Boommarters zou dit in de toekomst dus een belangrijke oorzaak voor een verdere achteruitgang van Zwarte Spechten in Nederland kunnen zijn. Dit zou in het achterhoofd moeten worden gehouden bij het nastreven van de instandhoudingsdoelstellingen.

DANKWOORD

Dit afstudeeronderzoek werd uitgevoerd in opdracht van Jaap van der Linden, Provincie Noord-Brabant, en werd begeleid door Karin van Dueren den Hollander en Carol van

Helmond, HAS Hogeschool. Hidde Bult, Ton Bakker en lokale bewoners worden bedankt voor assistentie bij het bezoeken van de nesten. Zonder Wim Mertens en Ignace Ledegen was het niet mogelijk geweest de nesten te beklimmen om het broedsucces te volgen.

LITERATUUR

- van den Bremer L., C. Kampichler, H. Sierdsema & R. Vogel 2016. Trends en populatieomvang van de Zwarte Specht op de Brabantse Wal. Sovon-rapport 2016/25. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Broekmeyer M.E.A., J. Kros, A.G.M. Schotman, G.W.W. Wamelink & A. van Kleunen 2012. Effecten van stikstof op vogelsoorten in vogelrichtlijngebieden in Noord-Brabant. Alterra-rapport 2359. Alterra, Wageningen / Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Gorman G. 2011. The Black Woodpecker. Lynx Edicions, Barcelona, Spain.
- La Haye M., V. Dijkstra, N. Huizenga, S. Westra & Y. Liefing 2017. NEM Verspreidingsonderzoek Bunzing Boommarter: inventariseren met cameravallen. Zoordiervereniging, Nijmegen
- van Manen W. 2012. Broedbiologie van de Zwarte Specht in Nederland. Limosa 85: 161-170.
- Van Manen W. 1995. Groei van jonge Zwarte Spechten. Drentse Vogels 9: 76-81.
- Nillson S.G., K. Johnsson & M. Tjernberg 1991. Is avoidance by black woodpeckers of old nest holes due to predators? Animal Behaviour 41: 439-441.
- Programmadirectie Natura 2000 2013. Natura 2000-gebied Brabantse Wal. PDN/2013-128. Programmadirectie Natura 2000, Den Haag.
- Sovon 2018. Vogelatlas van Nederland - Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Zahner V., R. Bauer & T.A.M. Kaphegyi 2017. Are Black Woodpecker (*Dryocopus martius*) tree cavities in temperate Beech (*Fagus sylvatica*) forests an answer to depredation risk? Journal of Ornithology 158: 1073-1079.

Christian Brinkman, Hermelijnlaan 69, 1216 EC Hilversum; christianbrinkman@gmail.com

Bram Ubels, Berg en Dalseweg 286, 6522 CN Nijmegen; bramubels@hotmail.com

Maarten Vervoort, De Vang 21, 5737 JE Lieshout; maartenvrvrt@hotmail.nl

Predation of Black Woodpecker *Dryocopus martius* nests by Pine Marten *Martes martes* - an overlooked phenomenon?

In the Netherlands, the population of Black Woodpecker has been decreasing during the last decades. Therefore, we studied the quality of the Natura 2000-area 'Brabantse Wal' as a breeding area for Black Woodpeckers. Although it is assumed that the recent overgrowth by grass has a negative effect on the foraging success of Black Woodpeckers in the area, predation by Pine Marten may contribute to their population decline. We recorded the predation of a Black Woodpecker nest by a Pine Marten using a camera trap mounted above the nest entrance. Based on the presence of feather remains,

we concluded that a second nest was probably also predated by Pine Marten. If indeed two out of a total of five nests were predated, the importance of this predator species could hitherto have been underestimated. We acknowledge that it is difficult to determine the actual impact of Pine Marten predation on the population of Black Woodpeckers based on just one or two observations. However, in view of the recent increase of Pine Martens in the Netherlands, predation by Pine Martens could at least be considered as a possible factor impacting Black Woodpecker populations.